

Korkein oikeus

[Etusivu](#) » [Ennakkopäätökset](#) » KKO:2022:1 [2022](#) »

KKO:2022:1

Kunnianloukkaus

Perustuslaki - Euroopan ihmisoikeussopimus - Sananvapaus

Diaarinumero:

R2020/812

Taltionumero:

2

Antopäivä:

11.1.2022

ECLI-tunniste:

ECLI:FI:KKO:2022:1

Vapaana toimittajana ja tietokirjailijana työskennellyt A oli käsitellessään Facebook-kirjoituksessaan B:n aiemman käyttäytymisen perusteella olettamaansa B:n aikomusta poliittisin tarkoitusperin häiritä A:n julkista esiintymistä nimitellyt B:tä halventavasti. Korkein oikeus katsoi, että kirjoituksessa oli kyse arvostelusta, joka kohdistui B:n menettelyyn politiikassa tai siihen rinnastettavassa julkisessa toiminnassa ja joka koski yleistä mielenkiintoa herättävää aihetta. Ottaen huomioon B:n julkisuudessa esittämät tiettyjä ihmisryhmiä halventavat ja vihamieliset kannanotot, kirjoitusta kokonaisuutena arvioitaessa siinä käytettyjen ilmaisujen ei katsottu selvästi ylittäneen sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä. Syyte kunnianloukkauksesta hylättiin.

RL 24 luku 9 § 1 mom 2 kohta

RL 24 luku 9 § 3

IhmisoikeusSop 8 art

IhmisoikeusSop 10 art

Asian käsittely alemmissa oikeuksissa

Syyte ja vastaus Oulun käräjäoikeudessa

Syyttäjä vaati A:lle rangaistusta 2.11.2016 tehdystä kunnianloukkauksesta. Syytteen mukaan A oli halventanut B:tä rajatulle joukolle julkaistussa Facebook-päivityksessään nimittelemällä B:tä halventavalla tavalla. Nimittelyä ei voitu pitää sellaisena arvosteluna, joka kohdistuisi B:n menettelyyn politiikassa ja joka ei selvästi ylittäisi sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

B yhtyi rangaistusvaatimukseen ja vaati A:lle lisäksi rangaistusta rikoslain 24 luvun 9 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella sekä A:n velvoittamista suorittamaan hänelle korvausta kärsimyksestä.

A kiisti syytteet ja korvausvaatimuksen ja vaati niiden hylkäämistä.

Käräjäoikeuden tuomio 12.4.2019 nro 19/116976

Käräjäoikeus totesi asiassa olevan riidatonta, että A:n oli ollut 2.11.2016 tarkoitus esitellä kirjaansa Rovaniemellä kirjakaupassa ja että B:n tarkoituksena oli ollut yhdessä toisen henkilön kanssa saapua paikalle esittämään A:lle kysymyksiä ja tallentamaan tilanne videolle. A oli Facebookissa julkaissut 2.11.2016 seuraavan päivityksen: "Vähän asiaa suomalaisista natsipelleistä. Minun piti tänään esiintyä R:n ja S:n kanssa Rovaniemellä kirjakaupassa ja sitten vetää Hatun Feministinen kiroiluiltama paikallisessa baarissa. No, tulin kipeäksi, enkä päässyt lähtemään, joten R ja S joutuivat ottamaan vastaan minulle tarkoitettun vastaanottopartion. Tunnettu rasisti B ja Suomen Sisun pohjoissuomalainen aktiivi T saivat tietää minun olevan tulossa Rovaniemelle, joten he päättivät väijyttää minut. Aikomus oli esiintyä salanimillä ja haastatella minua videolle ja ylipäättään häiriköidä. Natsit olivat jutelleet suunnitelmastaan julkisesti Youtubessa, joten sain asiasta vihiä etukäteen. Niinpä kirjakaupassa oli R:n ja S:n turvana neljä vartijaa ja yksi siviiliasuinen poliisi. Mukava tietää, että tällaiset tapaukset otetaan tosissaan."

Käräjäoikeus hylkäsi B:n esittämän rikoslain 24 luvun 9 §:n 1 momentin 1 kohtaan perustuneen rangaistusvaatimuksen siitä, että kirjoituksen tieto väijyttämisestä, salanimellä esiintymisestä ja tarkoituksesta häiritä olisivat virheellisiä. Käräjäoikeus katsoi, etteivät yhdenkään B:n rangaistusvaatimuksessa käytetyn sanavalinnan osalta A:n väitteet olleet täysin perättömiä ja että A:lla oli vahvoja perusteita pitää tapahtumakuvaustaan totena. Molemmat osapuolet olivat tuoneet esille, että kirjakaupassa oli ollut vartijoita ja poliisi, joten tämä oli tosiseikka. A oli kirjoittanut häiriköinnistä, jota koskevat väitteet eivät esitettyssä muodossa olleet lainkohdassa tarkoitettulla tavalla totuudenvastaisia.

Rikoslain 24 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdan osalta käräjäoikeus totesi A:n käyttämien sanojen "natsipelle", "natsi" ja "tunnettu rasisti" olevan tyypillisesti haukkumasanoja. Puheena olevan kirjoituksen aikoina B oli ollut vaaliehtokkaana ja osallistunut erilaisiin julkisiin tapahtumiin ja esiintynyt sosiaalisessa mediassa. B:tä oli näin ollen pidettävä henkilönä, joka oli toiminut ja toimi edelleen politiikassa taikka tähän rinnastettavassa julkisessa toiminnassa. B:n menettelyä politiikassa ja julkisessa toiminnassa oli siis voinut arvostella, kunhan arvostelu ei kohdistunut selvästi B:n henkilöön ja ei selvästi ylittänyt sitä, mitä voitiin pitää hyväksyttävänä.

A:n B:hen kohdistunut arvostelu oli irtaantunut B:n politiikasta ja kohdistunut pikemminkin tämän henkilöön. Arvostelu ei ollut täyttänyt asianmukaisuuden vaatimusta. Mikäli A:n tarkoituksena olisi ollut esittää B:n harjoittamaan politiikkaan kohdistuvaa kritiikkiä, A:n ei olisi ollut tarpeen käyttää solvaussanoja. Voimakaskin arvostelu olisi ollut toteutettavissa muulla tavoin. Arvostelu oli selvästi ylittänyt sen, mitä voitiin pitää hyväksyttävänä.

A:n käyttämä loukkaava kielenkäyttö ei ollut sallittua myöskään sillä perusteella, mitä A oli kertonut aiheen yhteiskunnallisesta merkittävydestä. Tämä sopi ylipäänsä huonosti siihen, että hän oli julkaissut tekstin Facebookissa rajatulle kaverijoukolleen, eli kertonut tarkoittaneensa tiedon noin 200:lle henkilölle, ei yleisölle. Siinäkin tapauksessa, että A:n esille ottamaa asiaa pidettäisiin yhteiskunnallisesti merkittävänä, A:n käyttämät ilmaisut olivat selvästi ylittäneet sen, mitä voitiin pitää hyväksyttävänä.

A oli käyttänyt B:stä solvaavia sanoja, joiden esittämisen tarkoitus oli olosuhteet ja käytetyt sananvalinnat huomioon ottaen ollut B:n halventaminen. A:n käyttämistä sanoista yleisesti seurasi halveksuntaa. Käräjäoikeus tuomitsi A:n 2.11.2016 tehdystä kunnianloukkauksesta 15 päiväsakkoon ja korvausvelvollisuuteen.

Asian on ratkaissut käräjätuomari Ville Vuorialho.

Rovaniemen hovioikeuden tuomio 30.9.2020 nro 20/135427

A valitti hovioikeuteen ja vaati, että syyte ja korvausvaatimukset hylätään.

Hovioikeus totesi, että yleisesti ottaen A:n käyttämät ilmaisut aiheuttivat kuulijassa kielteisen vaikutelman, joka oli myös omiaan aiheuttamaan mielipahaa ilmauksen kohteeksi joutuneelle henkilölle ja kohdistamaan tähän halveksuntaa.

Hovioikeus katsoi käräjäoikeuden tavoin asiassa selvitetyn, että jo kirjoituksen julkaisemisen aikana B:tä oli pidettävä julkisuuden henkilönä ja myös poliittisena henkilönä.

Hovioikeus totesi A:n osallistuneen kirjoituksessaan käsittelemäänsä tapahtumaan julkaisemansa kirjan vuoksi eikä toimittajana. A oli julkaissut kirjoituksen yksityishenkilönä omalla Facebook-seinällään. Kirjoituksesta ei ilmennyt, että se käsitelisi B:n menettelyä politiikassa tai siihen rinnastettavassa julkisessa toiminnassa, missä yhteydessä A:n käyttämät termit olisivat voineet Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan olla sallittuja. Hovioikeus katsoi, että tapauksessa kyse ei ollut toimittajan poliittikkoon tai tämän toimintaan kohdistamasta julkisesta arvostelusta, kun A:n kirjoitus ei käsitellyt B:n harjoittamaa politiikkaa eikä A ollut laatinut kirjoitusta toimittajana.

Edelleen A oli tuonut ilmi, että hänen kirjoituksensa oli koskenut yleiseltä kannalta merkittävää asiaa eli toimittajiin kohdistuvaa häirintää ja siihen puuttumista. A:n kirjoituksesta ei kuitenkaan suoranaisesti ilmennyt se, että tekstin tarkoitus olisi ollut käsitellä edellä todettua, sinänsä yhteiskunnallisesti merkittävää asiaa, vaan kirjoitus alkoi toteamuksella ”Vähän asiaa suomalaisista natsipelleistä” eikä siitä ilmennyt sittemminkään kannanottoja juuri toimittajiin kohdistuvasta häirinnästä. Hovioikeuden mukaan lukija ei voinut kirjoituksesta ymmärtää, että kirjoituksessa käsiteltäisiin yhteiskunnallisesti merkittävää asiaa, kun asiayhteydessä ei esimerkiksi kerrottu, millaista toimittajiin kohdistuva häirintä oli. A:n ei ollut tarkoitus olla toimittajana paikalla, jossa väitetty häirintä olisi tapahtunut. Tämäkin seikka sopi huonosti yhteen sen seikan kanssa, että A olisi väittämällänsä tavoin halunnut kirjoittaa yhteiskunnallisesti merkittävästä asiasta. Nyt oli kyse Facebookissa rajatulle joukolle tehdystä kirjoituksesta, joka ei käsitellyt politiikkaa tai muuta yleisöä kiinnostavaa kysymystä, jota olisi käsitelty julkisesti joukkotiedotusvälineissä ja johon B olisi voinut antaa vastineensa.

Hovioikeus katsoi käräjäoikeuden tavoin, että A:n julkaisema kirjoitus oli halventanut B:tä siten, että teko oli ollut omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä B:lle taikka tähän kohdistuvaa halveksuntaa. Hovioikeuden mukaan B:n kielenkäyttö muita henkilöitä kohtaan ei sekään oikeuttanut loukkaamaan B:n kunniaa.

Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden tuomiota.

Asian ovat ratkaisseet hovioikeudenlaamanni Teija Unkila, hovioikeudenneuvos Terhi Mokko ja asessori Meriel Koppström.

Muutoksenhaku Korkeimmassa oikeudessa

A:lle myönnettiin valituslupa.

Valituksessaan A vaati, että syyte kunnianloukkauksesta hylätään.

Syyttäjä ja B vaativat vastauksissaan, että valitus hylätään.

Korkeimman oikeuden ratkaisu

Perustelut

Kysymyksenasettelu Korkeimmassa oikeudessa

1. A on hovioikeudessa tuomittu sakkorangaistukseen B:hen kohdistuneesta kunnianloukkauksesta. A oli 2.11.2016 rajatulle joukolle julkaistussa Facebook-päivityksessään halventanut B:tä kutsumalla tätä rasistiksi, natsiksi ja natsipelleksi.

2. Korkeimmassa oikeudessa on kysymys siitä, onko A syyllistynyt kunnianloukkaukseen. Ratkaistavana on ensinnäkin se, ovatko käytetyt ilmaisut rikoslain 24 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdan tarkoittamalla tavalla halventavia, ja mikäli näin on, soveltuuko niihin rikoslain 24 luvun 9 §:n 3 momentin rajoitussäännös ja vaatimus siitä, että ilmaisut eivät selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

Sovellettava lainkohta ja ratkaisun lähtökohdat

3. Kunnianloukkaus on säädetty rangaistavaksi rikoslain 24 luvun 9 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan kunnianloukkauksesta tuomitaan sakkoon se, joka 1) esittää toisesta valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, taikka 2) muuten kuin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla halventaa toista. Pykälän 3 momentin mukaan 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna kunnianloukkauksena ei pidetä arvostelua, joka kohdistuu toisen menettelyyn politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa taikka näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa ja joka ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä. Pykälän 4 momentin mukaan kunnianloukkauksena ei myöskään pidetä yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, jos sen esittäminen, huomioon ottaen sen sisältö, toisten oikeudet ja muut olosuhteet, ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

4. Pykälän 1 momentin 1 kohdassa on kysymys valheellisesta tiedosta tai vihjauksesta. Saman momentin 2 kohdassa on puolestaan kysymys muunlaisesta halventavasta lausumasta, joka voi olla tosiseikkoihin perustuva lausuma tai arvostelulausuma, jollaisen osalta ei ole mielekästä puhua lausuman totuudellisuudesta (KKO 2021:45, kohta 9 ja siinä viitatu ratkaisut). Tätä jaottelua vastaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä jako yhtäältä tosiasiatoteamuksiin ja toisaalta arvoarvostelmiin. Esimerkiksi ihmisoikeustuomioistuimen suuren jaoston ratkaisussa Cumpănă ja Mazăre v. Romania 17.12.2004 on todettu, että tosiasioiden olemassaolo voidaan näyttää, mutta arvoarvostelmien totuudenmukaisuus ei ole näytettävissä (kohta 98). Vaikka arvoarvostelman sisältävää lausumaa ei voida näyttää toteen, sellaisenkin lausuman esittäminen voi sen liittyessä tosiasioihin edellyttää sen selvittämistä, ettei lausuma ole täysin vailla perää (esim. Jerusalem v. Itävalta 27.2.2001, kohta 43 ja Pedersen ja Baadsgaard v. Tanska 17.12.2004, kohta 76).

5. Pykälän 3 momentin rajoitussäännöksen perustelujen mukaan toista halventavakin arvostelu voi olla rankaisematonta, jos sen kohteena on tämän menettely tietyillä julkisen toiminnan alueilla. Ollakseen sallittua arvostelun on kohdistuttava pikemminkin henkilön poliittiseen tai muuhun julkiseen toimintaan kuin hänen henkilöönsä. Arvostelun tarkoituksena ei tällöinkään saa olla toisen loukkaaminen. Tällä tarkoitetaan ennen kaikkea sitä, että esimerkiksi politiikan tai kulttuurin kritiikissäkin on syytä noudattaa alalla vallitsevia pelisääntöjä ja hyviä tapoja eikä sanoa selvästi enempää kuin on tarpeen toiminnan arvioimiseksi (HE 184/1999 vp s. 35 ja HE 19/2013 vp s. 47–48). Pykälän 4 momenttiin lisätyn rajoitussäännöksen tarkoituksena on ollut ottaa aiempaa laajemmin huomioon Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ilmaisuvapautta koskeva oikeuskäytäntö. Säännöksen perustelujen mukaan sen sisältö olisi lähtökohtaisesti samanlainen kuin yksityiselämää koskevan tiedon levittämisessä (HE 19/2013 vp s. 48–49).

6. Kunnianloukkausta koskevalla rangaistussäännöksellä turvataan perustuslain 10 §:ssä sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (KP-sopimus) 17 artiklassa tarkoitettua kunnian suojaa. Tämä suoja on johdettavissa myös yksityiselämän suoja koskevasta Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklasta. Rangaistussäännöksen tulkinnassa on toisaalta otettava huomioon perustuslain 12 §:ssä, KP-sopimuksen 19 artiklassa ja ihmisoikeussopimuksen 10 artiklassa turvattu sananvapauden suoja. Tämän suojan keskeisenä ajatuksena on oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennalta estämättä.

7. Kunnianloukkausta koskevan säännöksen tulkinnassa on siten otettava huomioon sananvapauden suoja. Rangaistussäännöksen soveltamisedellytyksiä arvioidessaan tuomioistuimen edellytetään punnitsevan yksityiselämän suojan ja sananvapauden välistä suhdetta ja löytävän näiden välille oikeudenmukaisen tasapainon. Tässä punninnassa on otettava huomioon muun muassa se, kuinka keskeisesti julkaistut tiedot kulloinkin koskevat asianomaisen yksityiselämän ydinaluetta ja kuinka välttämättömänä sananvapauteen puuttumista on tästä syystä pidettävä. (Ks. esim. KKO 2009:3, kohta 5, KKO 2010:39, kohta 10 ja KKO 2011:72, kohta 6.)

Sananvapautta ja yksityisyyden suoja koskevaa oikeuskäytäntöä

8. Ihmisoikeustuomioistuin on muun ohessa suuren jaoston ratkaisuisaan (von Hannover v. Saksa (no. 2) 7.2.2012, kohdat 108–113, ja Axel Springer AG v. Saksa 7.2.2012, kohdat 90–94) täsmentänyt periaatteita, joita on sovellettava punnittaessa vastakkain sananvapautta ja yksityiselämän suoja. Ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että 8 ja 10 artiklan suoja on otettava periaatteessa yhtäläisesti huomioon. Sananvapauden rajoittamiseen tulee suhtautua erityisen pidättyvästi silloin, kun on kysymys keskustelusta, jolla on yleistä mielenkiintoa.

9. Ihmisoikeustuomioistuin on tehnyt eron yleisesti tuntemattoman henkilön ja toisaalta poliitikon sekä julkisuuden henkilön yksityisyyden suojan välille. Poliitikkoon ja julkisuuden henkilöön kohdistuvien kriittisten kommenttien rajat ovat laajemmat, koska he ovat asettuneet tietoisesti alttiiksi sanojensa ja tekojensa tarkastelulle ja heiltä voidaan edellyttää suurempaa julkisuuden sietokykyä. Merkitystä tässä yhteydessä on sillä, liittyykö julkaisu henkilön toimintaan julkisuudessa vai kohdistuuko se yksinomaan henkilön yksityiselämään tai pyritäänkö julkaisulla pelkästään tyydyttämään määrätyn lukijakunnan uteliaisuutta.

10. Edelleen ihmisoikeustuomioistuimen mukaan huomioon tulee ottaa henkilön käyttäytyminen ennen artikkelin julkaisemista. Arviointiin vaikuttaa myös se, millä tavalla ja missä yhteydessä artikkeli on julkaistu ja millainen on ollut esittämistapa. Merkitystä on vielä julkaistujen tietojen totuudenmukaisuudella, yksityiselämään tunkeutumisen laadulla ja vakavuudella sekä julkaisemisesta aiheutuneilla seuraamuksilla. Toisaalta sananvapauteen kuuluu myös oikeus tietynlaiseen liioitteluun ja provokaatioon. Arviointiin vaikuttava seikka saattaa olla myös se, missä määrin julkaisua on levitetty (ks. esim. edellä mainitut von Hannover v. Saksa (no. 2) 7.2.2012 ja Axel Springer AG v. Saksa 7.2.2012 sekä von Hannover v. Saksa 24.6.2004, kohta 65, Couderc ja Hachette Filipacchi Associés v. Ranska (suuri jaosto) 10.11.2015, kohdat 100–103) ja Bédat v. Sveitsi (suuri jaosto) 29.3.2016, kohta 58).

11. Käytetyistä ilmaisuista ihmisoikeustuomioistuimien on oikeuskäytännössään katsonut, että ilmaisut ”fasisti”, ”neofasisti”, ”natsi”, ”kaappinatsi”, ”kommunisti” tai ”idiootti” eivät automaattisesti oikeuta tuomiota kunnianloukkauksesta niihin liittyvän leimaavuuden perusteella, vaan tietyissä olosuhteissa ilmaistuna ilmaisun kohteen provokatiivisen esiintymisen tai ääriilikeeseen kuulumisen vuoksi niitä voidaan pitää hyväksyttävänä kritiikkinä ja arvoarvostelmina (ks. Oberschlick v. Itävalta 23.5.1991, kohta 61, Oberschlick v. Itävalta (nro 2) 1.7.1997, kohta 33, Scharsach ja News Verlagsgesellschaft mbH v. Itävalta 13.11.2003, kohta 43, Lindon, Otchakovsky-Laurens ja July v. Ranska (suuri jaosto) 22.10.2007, kohta 56, ja Balaskas v. Kreikka 5.11.2020, kohdat 54–55 sekä siinä viitatu muut ratkaisut). Ratkaisussa Tammer v. Viro 6.2.2001 on todettu, että lehtiartikkelissa käytetyt haukkumasanat merkitsivät loukkaavaan kieliasuun puettuja arvoarvostelmia, joihin turvautuminen ei ollut ollut välttämätöntä negatiivisen mielipiteen ilmaisun kannalta. Kritiikki olisi voitu muotoilla turvautumatta niin loukkaaviin ilmaisiin (kohdat 65–67).

12. Tapauksessa Balaskas v. Kreikka toimittaja oli julkaissut blogin koulun rehtorin blogissaan kirjoittamasta poliittisesta kannanotosta historialliseen sotilasjuntan vastaiseen kansannousuun todeten rehtorin olevan muun muassa tunnettu uusnatsi. Ihmisoikeustuomioistuimen mukaan artikkeli koski yleisen mielenkiinnon kohdetta. Vaikka rehtorin yksityisyyden suoja oli suurempi kuin poliitikon, häneltä voitiin asemansa ja poliittisten blogikirjoitusten vuoksi edellyttää suurempaa sietokykyä kritiikkiä kohtaan. Ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että toimittajan ilmaisut olivat provokatiivisia ja kirjoitus sisälsi vahvaa kritiikkiä. Tämä oli kuitenkin toimituksellinen ratkaisu. Kirjoitusta kokonaisuutena arvioiden käytettyjä ilmaisuja ei ollut pidettävä henkilökohtaisena hyökkäyksenä tai loukkauksena rehtoria kohtaan (kohdat 56–59).

13. Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2007:70 koskee tilannetta, jossa A oli lähettänyt kunnan toimeksiannosta löytöeläinten hoitotoimintaa harjoittavalle B:lle sähköpostiviestejä, joissa hän oli arvostellut tämän toimintaa tiedustellen, olisiko tämän mahdollista luopua löytöeläinten hoitamisesta, koska ”B:n toiminta oli silkkää tappamista ei eläimistä välittämistä”. Lisäksi todettuaan, ettei ollut saanut vastausta erään kesyn kissan kohtaloon, ja oletettuaan B:n heti virallisen säilytysajan jälkeen lopettaneen kissan, A oli lausunut, että ”kyllä olette raaka ja rahanahne ihminen”. Korkein oikeus katsoi, että mainitut A:n esittämät ilmaisut olivat vahvoja, kärjekkäitä ja varsinkin kokonaisuudesta irrotettuina sinänsä halventavia. Arvostelun olisi myös voinut esittää käyttämättä tällaisia ilmaisuja. A oli kuitenkin ilmaissut viesteissään lähinnä omia tuntojaan vastenmielisenä pitämäänsä löytöeläinten hoitotapaa kohtaan ja kokonaisuutena arvioituna hänen arvostelunsa oli kohdistunut ensisijaisesti B:n toimintaan, ei niinkään B:n henkilöön. Osana tätä arvostelua sanottuja ilmaisuja ei voitu pitää sillä tavoin B:n henkilökohtaisiin ominaisuuksiin puuttuvina, että arvostelu tämän vuoksi selvästi ylittäisi sen, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä. Näin ollen A ei sanottuja ilmaisuja käyttämällä ollut syyllistynyt kunnianloukkaukseen (kohdat 4 ja 8).

14. Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2011:71 on kysymys tilanteesta, jossa sanomalehdessä oli julkaistu pakolaisten vastaanottokeskuksen lopettamista koskeva haastattelu, jossa A oli sanonut, että ”Oravaisten vastaanottokeskuksen työntekijät ovat leipääntyneitä ja heidän asenteensa on suorastaan rasistinen”. Työntekijöitä koskevaa lausumaa pidettiin heitä halventavana ja loukkaavana. Varsinkin väite rasistisesta asenteesta on vastaanottokeskuksessa työskentelevän henkilön kannalta vakava. Se oli kuitenkin kohdistettu vastaanottokeskuksen työntekijöihin yleisesti ja esitetty julkisessa keskustelussa vastaanottokeskuksen tulevasta sijaintipaikasta. Korkein oikeus katsoi, että lausumaa ei voitu pitää rangaistavana eivätkä lausuman antanut A, jutun kirjoittanut toimittaja ja lehden päätoimittaja olleet syyllistyneet kunnianloukkaukseen (kohdat 12 ja 16–17).

15. Ratkaisussa 2011:101 Korkein oikeus on arvioidessaan lehtikirjoitusten halventavuutta todennut, ettei arvostelun tarkoituksena saa olla toisen loukkaaminen. Asian yhteiskunnalliseen merkitykseen nähden vähäpätöisen menettelyn tarkoituksellisen näyttävä ja paisutteleva julkinen arvostelu saattaa olla rangaistavaa kunnian loukkaamisena. Korkein oikeus katsoi, että kirjoituksissa oli kerrottu koulukiistasta asiallisesti eikä tapahtumia ollut erityisesti paisuteltu. Esille ei tullut mitään sellaista seikkaa, jonka perusteella voitaisiin päätellä A:n kirjoittaessaan tärkeästä asiasta tarkoittaneen tahallaan halventaa X:ää (kohta 7).

16. Ratkaisussa KKO 2013:70 Korkein oikeus on todennut, että loukkaavat tai halventavat ilmaisut aiheuttavat eriasteista kärsimystä ja halveksuntaa riippuen siitä, minkälaisessa asiayhteydessä ja minkälaisen aihepiirin käsittelyn yhteydessä ilmaisua käytetään. Merkitystä on myös sillä, minkälaisia muita määreitä samassa yhteydessä on käytetty. Kysymyksessä olevassa asiassa lehtijuttu oli käsitelty vakavia rikoksia eli henkirikoksia. X:n oli epäilty osittain taloudellisista motiiveista surmanneen kolme miesystäväänsä. Kirjoituksen aihepiiriin nähden ei siinä käytetyn ilmaisun ”mielistelevä limanuljaska” voitu katsoa olevan omiaan aiheuttamaan sellaista halveksuntaa, jota rikoslain 9 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetaan (kohta 28).

Arviointi tässä asiassa

Kirjoituksessa käytettyjen ilmaisujen halventavuus

17. A on Facebook-kirjoituksessaan kutsunut B:tä tunnetuksi rasistiksi ja natsiksi sekä julkaisunsa aluksi kertonut kirjoituksen koskevan suomalaisia natsipellejä.

18. A on vedonnut siihen, että kirjoituksessa käytetyt ilmaisut eivät olleet kunnianloukkaussäännöksessä tarkoitettuja solvaavia tai halventavia ilmaisuja, vaan luonnehdintoja B:n poliittisesta ideologiasta.

19. Korkein oikeus toteaa, että ilmaisu ”natsi” on paitsi kansallissosialistia tai kansallissosialismin kannattajaa kuvaava nimitys, myös voimakkaan negatiivisia mielle yhtymiä sisältävä haukkumasana. Laajassa merkityksessä rasismilla taas tarkoitetaan esimerkiksi toista ihmisrotua kohtaan tunnettua väheksyntää tai vihaa.

20. A:n käyttämissä ilmaisuissa on kysymys niin sanotuista arvoarvostelmista, joiden osalta ei lähtökohtaisesti ole mielekästä puhua lausuman totuudellisuudesta. Kuten ihmisoikeustuomioistuimen ja Korkeimman oikeuden edellä kuvatussa oikeuskäytännöstä käy ilmi, vaikka kysymys olisi arvoarvostelmista, menettely voi olla kunnianloukkauksena rangaistavaa, jos ilmaisut ovat tarpeettoman loukkaavia.

21. Korkein oikeus katsoo, että ilmaisut, joissa toista henkilöä kutsutaan rasistiksi, natsiksi ja natsipelleksi, ovat ainakin yksittäin arvioituina toista halventavia ja täyttävät tältä osin rikoslain 24 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdan tarkoittaman toisen halventamisen. A:n on siten katsottava kirjoituksessaan käyttäneen B:stä halventavia ilmaisuja.

22. Kärkevät ja halventavat ilmaisut eivät kuitenkaan välttämättä merkitse rikoslain tarkoittamaa toisen kunnian loukkaamista, ja niitä tulee tarkastella huomioon ottaen se asiayhteys, missä ilmaisu on esitetty. Sen vuoksi on tarpeen arvioida rikoslain 24 luvun 9 §:n rajoitussäännöksen soveltumista asiaan.

Rikoslain 24 luvun 9 §:n 3 momentin rajoitussäännöksen merkitys

23. A:n Facebook-kirjoituksessa käsitellään tapahtumaa, jossa A:n oli tarkoitus esiintyä Rovaniemellä kirjakaupassa järjestetyssä tilaisuudessa ja esitellä uutta tietokirjaansa. Esteen vuoksi hän ei kuitenkaan ollut päässyt tilaisuuteen. A:n mukaan B oli yhdessä toisen henkilön kanssa tullut paikalle tarkoituksenaan "väijyttää" A, haastatella häntä salanimellä ja häiriköidä tilaisuutta. Tilaisuuden järjestäjät olivat tämän vuoksi varautuneet järjestyshäiriöihin ja pyrkineet turvaamaan järjestyksen ylläpitämisen. Facebook-kirjoituksessa A:n oli ilmoituksensa mukaan tarkoitus tuoda rajatulle joukolle eli noin 200 Facebook-seuraajalleen esiin B:n taholta kohdistettu häirintä ja se, että valemedioista kirjoittavien häirintä ei ole enää pelkästään nettikirjoittelua. A on freelance-toimittaja ja tietokirjailija, joka on käsitellyt journalistisessa työssään etenkin valeuutisten ja disinformaation leviämistä nyky-yhteiskunnassa.

24. B on katsonut A:n yrittäneen kirjoituksellaan perusteettomasti saada hänet näyttämään vaaralliselta henkilöltä ja siten vahingoittaa hänen mainettaan. A:n käyttämät ilmaisut olivat loukkaavia.

25. Kirjallisista todisteista ilmenee, että B on jo ennen kyseessä olevan Facebook-kirjoituksen julkaisemista esittänyt julkisesti muun muassa blogikirjoituksissa tiettyjä ihmisryhmiä halventavia ja vihamielisiä näkemyksiä (kirjalliset todisteet 11, 12, 14 ja 17). Käräjäoikeuden toteamin tavoin riidatonta on myös se, että B:n tarkoituksena on ollut yhdessä toisen henkilön kanssa saapua esittämään A:lle kysymyksiä ja tallentaa tilanne videolle.

26. Käräjäoikeus on todennut asiassa riidattomaksi lisäksi sen, että B on kyseisen kirjoituksen julkaisemisen aikaan ollut vaaliehtokkaana, osallistunut julkisiin tapahtumiin, joissa hän on toiminut myös järjestäjänä ja juontajana sekä esiintynyt sosiaalisessa mediassa. Käräjäoikeus ja hovioikeus ovat katsoneet, että B on tekoaikana ollut mukana politiikassa ja muussa julkisessa toiminnassa. Korkein oikeus katsoo asiassa esitetyn kirjallisen aineiston perusteella, että tätä lähtökohtaa ei ole aihetta arvioida toisin.

27. Hovioikeuden mukaan rikoslain 24 luvun 9 §:n 3 momentin rajoitussäännös ei soveltunut asiassa muun ohella sen vuoksi, että A oli julkaissut kirjoituksen yksityisellä Facebook-sivullaan eikä toimittajana.

28. Ihmisoikeustuomioistuimien on soveltanut ihmisoikeussopimuksen 8 ja 10 artikloita internetin välityksellä tapahtuneeseen viestintään ja todennut, että internetillä on merkittävä rooli tiedonvälityksessä. Samalla se aiheuttaa perinteisiä tiedotusvälineitä suuremman riskin erityisesti yksityisyyden suojalle. (Ks. Editorial Board of Pravoye Delo ja Shtekel v. Ukraina 5.5.2011, kohta 63, Delfi v. Viro 16.6.2015, kohta 133 ja Egill Einarsson v. Islanti 7.11.2017, kohta 46.)

29. Korkein oikeus on samoin ratkaisussa KKO 2018:51 yksityiselämän loukkaamista koskevan rikoslain 24 luvun 8 §:n 3 momentin rajoitussäännöksen osalta todennut, että sananvapaus on perustuslain mukaan jokaiselle kuuluva oikeus eikä sen sisältö riipu siitä, mitä välinettä tiedon levittämiseen käytetään. Erityisesti internetin myötä mahdollisuudet perinteisestä mediasta riippumattomaan tiedonvälitykseen ovat laajentuneet huomattavasti, ja tällaisen tiedonvälityksen merkitys julkiselle keskustelulle on kasvanut (kohta 32).

30. Korkein oikeus toteaa, että rajoitussäännöksen sanamuoto on esittämistavan ja -välineen sekä kannanoton esittäjän suhteen avoin, ja säännöksessä tarkoitettu poliittiseen tai siihen rinnastettavaan julkiseen toimintaan kohdistuva arvostelu voidaan esittää sosiaalisessa mediassa. Myös kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamista koskevat esityölausumat (HE 184/1999 vp ja HE 19/2013 vp) tukevat tätä käsitystä.

31. Korkein oikeus katsoo näin ollen, että sillä seikalla, että A on julkaissut kirjoituksen yksityisellä Facebook-sivullaan, tai sillä, onko hän julkaissut päivityksen yksityishenkilönä vai nimenomaisesti tietokirjailijana tai toimittajana, ei ole rajoitussäännöksen soveltamisessa olennaista merkitystä.

32. Hovioikeus on edelleen arvioinut, että A:n kirjoitus ei käsitellyt B:n menettelyä politiikassa tai siihen rinnastettavassa julkisessa toiminnassa eikä kirjoituksesta ilmennyt se, että tekstin tarkoitus oli käsitellä yhteiskunnallisesti merkittävää asiaa, eli toimittajiin kohdistuvaa häirintää.

33. Korkein oikeus toteaa, ettei kirjoituksessa ole suoraan tuotu ilmi valemedioista kirjoittaviin toimittajiin kohdistuvaa häirintää yleisenä ilmiönä. Kirjoitus koskee nimenomaisesti Rovaniemellä järjestettyä näihin aihepiireihin liittyvää kirjan esittelytilaisuutta, jossa A:n oli tarkoitus esiintyä ja johon B:n oli tarkoitus tulla paikalle haastattelemaan A:ta ja tallentamaan tilanne. B:n poliittinen toiminta vaaliehdokkaana ja erityisesti ulkomaalaisasioihin kantaa ottavana aktiivisena mielipidevaikuttajana on kirjallisista todisteista ilmenevin tavoin ollut tuolloin tunnettua ja yleisesti tiedossa. Sitä tukee myös tapahtuman jälkeen B:n toiminnasta esitetty kirjallinen todistelu.

34. A on Facebook-kirjoituksessaan kritisoinut B:n edellä kuvattua menettelyä eli olettamaansa B:n tavoitetta kirjan esittelytilaisuudessa julkisesti häiritä häntä poliittisessa tarkoituksessa. A:n ja B:n kohtaaminen sanotussa tilaisuudessa ei toteutunut, mutta A on voinut perustaa näkemyksensä B:n toimintatavoista tämän menettelyyn muissa vastaavissa tilaisuuksissa. Kirjoituksessa on siten ollut kysymys arvostelusta, joka on kohdistunut B:n menettelyyn politiikassa tai siihen rinnastettavassa julkisessa toiminnassa. Korkein oikeus katsoo näin ollen, että rikoslain 24 luvun 9 §:n 3 momentin rajoitussäännös soveltuu asiaan.

Ovatko A:n käyttämät ilmaisut hyväksyttäviä?

35. Asiassa on tämän jälkeen arvioitava, ylittävätkö A:n käyttämät ilmaisut selvästi sen, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä. Tässä arvioinnissa on keskeistä se, liittyykö keskustelun aiheeksi nostettu kysymys yleistä mielenkiintoa herättävään aiheeseen, jolloin sananvapauden rajoittamiseen tulee suhtautua erityisen pidättyvästi. Ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä yleinen kiinnostavuus on koskenut laajasti yhteiskunnassa mielenkiintoa tai huolta herättäviä aiheita niin, että ulkopuolelle on rajautunut lähinnä toisen henkilön yksityiselämään tukeutuva tiedottaminen, jossa keskeinen tarkoitus on yleisön uteliaisuuden tyydyttäminen (ks. esim. Satakunnan Markkinapörssi Oy ja Satamedia Oy v. Suomi (suuri jaosto) 27.6.2017, kohdat 167–171).

36. Kuten edellä on jo todettu, Facebook-kirjoitus koski A:n olettamaa B:n aikomusta tulla A:n kirjan julkiseen esittelytilaisuuteen tarkoituksenaan poliittisiin ja yhteiskunnallisiin näkemyksiinsä perustuen häiritä tilaisuutta, mitä on pidettävä yleistä mielenkiintoa herättävänä aiheena. Kuitenkaan vielä aiheen yleinen mielenkiinto ja merkittävyys eivät tee ilmaisua rankaisemattomaksi, jos ilmaisun sisältö tai sen esittämisen tarkoitus on asiayhteys huomioiden ollut loukkaava.

37. Edellä todetuin tavoin A:n käyttämät ilmaisut sellaisenaan ovat halventavia. Tällaisetkaan ilmaisut eivät kuitenkaan välttämättä merkitse kunnianloukkausta, vaan niitä tulee tarkastella siinä yhteydessä, missä ne on esitetty. Edellä perusteluissa käsitellyissä ratkaisuissa KKO 2007:70, KKO 2011:71 ja KKO 2013:70 kärjekkäitäkään ilmaisuja ei katsottu rangaistaviksi huomioon ottaen niiden asiayhteys. Kirjoituksen sisältöä ja tarkoitusta arvioitaessa huomioon otettavia seikkoja ovat julkaisun kohteen aikaisempi käyttäytyminen, se yhteys, missä kirjoitus on julkaistu, kirjoituksen esittämistapa sekä seuraukset kirjoituksen kohteelle.

38. Myös oikeus liioitteluun ja provokaatioon on ihmisoikeustuomioistuimen mukaan tietyissä tilanteissa sananvapauden suojaamaa. Provosoivia tai vihamielisiä kannanottoja julkisuudessa esittänyt taikka ääriajattelusta tunnettu poliitikko tai julkisuuden henkilö altistaa itsensä kovallekin kritiikille ja hänen sietokynnyksensä tulee tämän vuoksi olla tavanomaista korkeampi. Myös kunnianloukkaussäännöksen esitöissä ja oikeuskäytännössä on todettu, että toista halventavakin arvostelu voi olla rankaisematonta, jos sen kohteena on menettely julkisen toiminnan alueilla.

39. Korkein oikeus toteaa, että B on edellä kohdassa 25 todetulla tavalla esittänyt julkisessa toiminnassaan provosoivia, tiettyjä ihmisryhmiä halventavia ja vihamielisiä näkemyksiä. Korkein oikeus katsoo, että B:n tulee oman menettelynsä vuoksi itsekin sietää kovempaa kritiikkiä omaa toimintaansa kohtaan.

40. A:n kirjoitus on julkaistu 2.11.2016 eli samana päivänä, jolloin hänen oli tarkoitus esiintyä kirjan esittelytilaisuudessa. Kirjoitus oli suunnattu hänen omille Facebook-seuraajilleen. Kirjoitusta kokonaisuutena arvioitaessa käytettyjen lausumien on tässä yhteydessä esitettyinä katsottava kohdistuneen ensi sijassa B:n poliittisia tarkoituksia palvelemaan oletettuun häirintätarkoitukseen, ja sen taustalla on ollut tieto laajemmasta toimittajiin kohdistuvasta häirinnästä. Kirjoituksen pääpaino on ollut B:n menettelyssä eikä hänen henkilökohtaisissa ominaisuuksissaan, vaikka se on sisältänyt yksittäisiä asialliseen keskusteluun kuulumattomia ja sinänsä loukkaavia ilmaisuja.

41. Korkein oikeus toteaa, että A:n esittämä kritiikki ei olisi yleistä yhteiskunnallista mielenkiintoa omaavan teemansa osalta edellyttänyt loukkaavien ilmaisujen käyttämistä. Huomioon ottaen kuitenkin erityisesti B:n itse julkisuudessa esittämät yhteiskunnalliset kannanotot, kirjoitusta ei kokonaisuutena arvioituna voida pitää rikoslain 24 luvun 9 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla selvästi sen ylittävänä, mitä on pidettävä hyväksyttävänä. A:n menettely ei siten täytä kunnianloukkauksen tunnusmerkistöä.

Tuomiolauselma

Hovioikeuden tuomio kumotaan. Syyte kunnianloukkauksesta hylätään. A vapautetaan hänelle tuomitusta rangaistuksesta ja vahingonkorvausvelvollisuudesta.

Asian ovat ratkaisseet oikeusneuvokset Pekka Koponen, Mika Huovila, Päivi Hirvelä, Juha Mäkelä ja Eva Tammi-Salminen. Esittelijä Lauri Länsman.